

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

У статті висвітлено питання вивчення педагогічних умов розвитку комунікативної компетентності вчителів французької мови у післядипломній освіті.

Ключові слова: комунікативна компетентність, компетенція, педагогічні умови, комунікація.

В статье освещены вопросы изучения педагогических условий развития коммуникативной компетентности учителей французского языка в последипломном образовании.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, компетентность, педагогические условия, коммуникация.

In the article the question of study of pedagogical terms of development of communicative competence of teachers of French is reflected in postdiplomniy education.

Key words: communicative competence, competence, teaching conditions, communication.

Постановка проблеми. Нові вимоги до системи освіти в Україні, кардинальні зміни в політичному та економічному житті суспільства зумовлюють демократизацію та гуманізацію взаємин учасників навчального процесу, а це, у свою чергу, вимагає розвитку комунікативної компетентності педагогів. Зважаючи на це, проблема дослідження педагогічних умов, від яких залежить рівень комунікативної компетентності вчителя іноземної мови, набуває особливої актуальності. Основна увага у ході розв'язання проблем, які ставляться сьогодні перед вищою педагогічною освітою, повинна бути спрямована на навчальну діяльність як процес реалізації особистості вчителя-професіонала, спроможного успішно виконувати поставлені перед ним завдання.

Питання підвищення результативності особистісно зорієнтованого навчання у вищих педагогічних закладах на факультетах іноземних мов розглядаються у контексті розв'язання проблеми формування професійної комунікативної компетентності. Для того, аби у ході вивчення іноземних мов бути комунікативно компетентним, перш за все потрібно вдосконалювати свої вміння працювати з традиційними та віртуальними інформаційними джерелами, креативно мислити, постійно самовдосконалюватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх десятиліть проблема формування комунікативної компетентності є основною в ході організації вивчення іноземних мов. Її дослідженню присвятили свої праці такі зарубіжні науковці, як Даніель Кост (1978), Міхаель Каналь і Мерріл Свейн (1980), Софі Муаран (1982) та ін.

В Україні останнім часом також з'явилися дослідження, в яких розкрито різні аспекти означеної проблеми: педагогічні умови використання ділової гри в процесі підготовки студентів до іншомовного спілкування (Ю. М. Друзь); підготовка майбутніх учителів іноземної мови до діалогічного навчання (І. Я. Глазкова, В. В. Морозов); формування соціокультурної компетенції студентів старшої школи (І. А. Воробйова).

Проблема формування комунікативної компетентності перебуває в центрі нашої уваги у зв'язку з реалізацією мети професійної підготовки студентів факультетів іноземної філології, що передбачає не тільки володіння мовою як засобом спілкування, навчання, самоосвіти, а й дозволяє майбутнім учителям після закінчення вищого педагогічного навчального закладу виконувати всі поставлені перед учителем іноземних мов функції у професійно-трудовій та соціально-культурній сферах спілкування.

Проблеми підвищення кваліфікації педагогічних кадрів розглядаються у наукових працях Л. Даниленко, І. Жерносека, М. Красовицького, В. Олійника, Н. Протасової. У сфері післядипломної освіти науковцями здійснено дослідження розвитку вмінь педагогічного спілкування (А. Москаленко), педагогічної техніки вчителя (С. Болсун) тощо.

Означена проблема потребує подальшого дослідження, оскільки в освітньо-виховній діяльності університетів України зміцнюються міжнародні зв'язки. Таким чином, виникає необхідність у підписанні угод щодо питань обміну студентами з університетами Франції, Англії та Німеччини. Зважаючи на це, саме комунікативна компетентність є ключовим умінням передачі інформації.

Мета статті полягає в дослідженні педагогічних умов розвитку комунікативних умінь учителів іноземної (французької) мови в ході організації післядипломної педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Як зазначено в Концепції розвитку післядипломної освіти в Україні, метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних інтересів педагогів в особистісному та професійному зростанні, а також забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, які вміють компетентно виконувати посадові функції.

Орієнтиром для якісних змін у системі післядипломної освіти вважають рівень комунікативного професіоналізму вчителя іноземної мови, що сприяє узгодженню організації та науково-методичного забезпечення процесу підвищення кваліфікації з визначеними параметрами професійних умінь, навичок та особистісного розвитку вчителів. Успіх педагогічної комунікації вчителя іноземної мови залежить від того, чи вміє він налагодити контакт з аудиторією та системно викласти навчальний матеріал у логічній

послідовності, відповідній аргументації. Як засвідчує досвід, неабияку роль у цьому відіграє вміння педагога стимулювати учнів для подальшої мовленнєвої діяльності, заохочувати до іншомовного спілкування, керувати їхньою увагою. Важливо також передбачати ситуативні конфлікти, розбіжності; знімати емоційне напруження у спілкуванні та усувати мовленнєві бар'єри; запобігати виникненню конфліктних ситуацій.

У системі пізнавального аспекту професійної діяльності вчителя іноземної мови, на думку М. М. Солдатенка, Є. Я. Голанта, С. Л. Рубінштейна, фігурують такі якості, як наукова ерудиція, духовні та пізнавальні потреби, інтереси, інтелектуальна активність, почуття нового, готовність до самоосвіти [5], що спираються на практичні складові мовно-мовленнєвої компетентності. До останніх відносять уміння орієнтуватися в науково-методичній літературі зарубіжних видань, працювати з науковим та науково-пізнавальним текстами, здійснювати аналіз наукової іншомовної інформації, активно розширювати коло пізнавальних інтересів, орієнтуватися в інформаційно-науковому просторі.

За визначеннями науковців В. Безпалька, В. Болотова, В. Введенського, І. Зимньої, Н. Кузьміної, Л. Мітіної, О. Хуторського та ін., поняття «компетентність» – це педагогічна категорія, що включає в себе не лише знання, вміння й навички професійної діяльності вчителя, а й стосується особистості педагога. Тому в умовах післядипломної та неперервної освіти впродовж життя компетентності вчителя можна розглядати як своєрідну сферу відносин між знаннями, вміннями, навичками та здатністю їх реалізовувати в процесі життєдіяльності.

Комунікативні вміння тісно пов'язані з комунікативною культурою особистості, яку А. Мудрик визначає як систему знань, норм, цінностей та зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, й уміння органічно, природно та невимушено реалізовувати їх у діловому та емоційному спілкуванні, а також як передумову педагогічної майстерності й засіб педагогічної праці [3, с. 68].

Аналіз існуючих підходів до професіоналізму вчителя іноземної мови свідчить, що вчитель – це особа, яка не тільки різнопланово поінформована, а й має високий рівень комунікативних умінь. Спілкування вчителя з учнем за відповідною моделлю є двостороннім потоком інформації, тому комунікативна функція педагога тісно взаємопов'язана з інформаційною. Учитель іноземної мови достатньо поінформований, здатен створити такі умови в навчальному процесі, що допоможуть сучасному учню стати комунікативно компетентним у сучасному іншомовному суспільстві та бути мовленнєво активним у повсякденних ситуаціях. Саме поінформованість учнів, передача їм знань сприяють поглибленому інтересу до предмета, пошуку додаткової інформації, набуттю практичних навичок та самореалізації [6]. Отож, за допомогою комунікативного підходу реалізуються базові навички іноземного мовлення – говоріння, слухання, читання, письмо.

Складниками комунікативної компетенції є лінгвістична, соціолінгвістична та прагматична компетенції [1, с. 33]. Тому вивчаючи іноземну мову, потрібно вміло поєднувати та застосовувати означені компетенції в процесі комунікації.

Надзвичайно уніфікованим щодо структури базових компетентностей можна вважати підхід Л. Мітіної, що характеризується діяльнісною, комунікативною та соціальною компетентностями [2].

Згідно з комунікативним підходом учителю іноземної мови в навчальному процесі відводиться особлива роль. Він полегшує навчання учня, виступає радником, пропонує роботу за лінією «учень-учень», яка в ході вивчення французької мови дозволяє використовувати діалогові, дебатні ситуації. Фактична реалізація системи розвитку мовно-мовленнєвої компетентності (у межах комунікативної) вчителя іноземних мов здійснюється насамперед за рахунок створення педагогічних умов у структурі післядипломної освіти, які реалізуються в різних її підсистемах: мотиваційній, змістовій, процесуальній. У зв'язку з цим доцільно вказати на певні умови розвитку мовленнєвої компетентності вчителя французької мови в рамках мотиваційної підсистеми. Важлива роль при цьому відводиться:

- стратегічній меті, що має визначати комунікативну компетентність як професійну якість педагога;
- лояльному та свідомому ставленню до якості мовлення;
- зацікавленості сучасними інноваційними прийомами навчання та виховання, що спрямовані на формування та розвиток комунікативної компетентності;
- спрямуванню професійної діяльності на розвиток та саморозвиток іншомовної мовленнєвої компетентності.

Правильно сформовані педагогічні умови в ході вивчення іноземної мови дозволяють змінити роль учнів у навчальному процесі, дають змогу їм порозумітися в певних комунікативних ситуаціях, навіть коли в них не вистачає мовних знань.

Висновки. Процес навчання і виховання є певною системою соціально-психологічної взаємодії. Спілкування відіграє важливу роль у ході виконання навчально-виховних завдань. Комунікативні вміння знадобляться вчителю у процесі формування оптимального педагогічного клімату. Ефективність педагогічної комунікації залежить від формування у вчителів чітких уявлень про сутність та структуру комунікативних умінь, рівень їхньої сформованості.

Необхідною умовою успішного протікання процесу спілкування в ході вивчення іноземної мови є комунікативна компетентність його учасників, яскравими аспектами якої є готовність педагогів до навчально-виховної роботи, розвиток соціально-психологічних умінь міжособистісної взаємодії, зв'язок педагогічного процесу із педагогічним спілкуванням, проектування можливих ефективних засобів подання інформації на основі передбачення можливих наслідків її сприйняття, проектування власної виконавчої діяльності, підведення учнів до висновків, які можна зробити після подачі матеріалу; заохочення у закріпленні продуктивних дій, узагальнення ефективних впливів. Важливими педагогічними умовами ефективності іншомовної комунікації є вміння вчителя розмовляти з учнями логічно, чітко, виразно, дохідливо й зрозуміло. Особливого значення також набуває вміння оцінювати якість передачі інформації, її повноту, зміст та форму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – С. 24. – 73.
2. Митина Л. М. Формирование профессионального самосознания учителя / Л. М. Митина // Вопросы психологии. – 1990. – № 3. – С. 35-38.
3. Мудрик А. В. Общение как фактор воспитания школьников / А. В. Мудрик. – М. : Педагогика, 1984. – 112 с.
4. Навчання в дії: як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання : методичний посібник / за ред. А. Панченков, О. Пометун, Т. Ремех. – К. : АПН, 2003. – 72 с.
5. Слостенин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В. А. Слостенин // Сов. педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79-84.
6. Hymes D., 1991. Vers la compétence de communication, Paris, coll. LAL, CREDIF, Hâtier/Didier (traduction française de On communicative compétence dans J. Holmes and J.-B. Pride (dir.), Sociolinguistics, Penguin Books, 1972).

Дата надходження до редакції: 20.01.2014 р.